

9. Кириченко Ірина. Нагороди в Україні: престиж чи девальвація [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.rivnepost.rv.ua/showarticle.php?art=019812>

Бесчастная М.В., ассистент кафедры аграрного консалтинга и сервиса Национального университета биоресурсов и природопользования Украины

Государственные награды как высшая форма поощрения работников сельского хозяйства. В статье раскрыты вопросы терминологической определенности поощрения, как метода управления, что применяется как для физических, так и юридических лиц. Обосновано применение государственных наград и присвоения почетных званий как высшей формы поощрения работников сельского хозяйства. Определен перечень государственных наград и почетных званий к которым представляют работников и деятелей сферы сельского хозяйства. Проанализирована динамика количества выданных государственных наград и присвоенных почетных званий работникам и деятелям сельского хозяйства. Определены недостатки применения данного метода поощрения и сделаны соответствующие выводы и предложения.

Ключевые слова: поощрения, государственные награды, почетные звания.

Beschastna M.V., Assistant, Department of Extension Service, National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine

State awards as the highest form of promotion of agricultural workers. The article deals with the question of terminological determination of promotion as a method of control that is used both for individuals and legal entities. Application of state awards as the highest form of promotion of agricultural workers in Ukraine is justified. The list of state awards and honorary titles for workers in agriculture is worked out. The dynamics of the number of given state awards and honorary titles issued to employees and remarkable persons in agriculture is shown. Disadvantages of this method of encouragement are determined as well as the correct conclusions and proposals are made.

Key words: encouragement, state awards, honorary titles.

УДК 330.025.12:351.863](477)(045)

Варналій З.С.,

докт. екон. наук, професор кафедри фінансів
Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Панасюк О.В.,

доцент кафедри аудиту та економічного аналізу
Національного університету ДПС України

Дерегулювання економіки як чинник зміцнення економічної безпеки України

У статті досліджено об'єктивну необхідність та сутність дерегулювання економіки як чинника зміцнення економічної безпеки України. Визначено, що головною метою дерегулювання економіки є створення гнучкої системи втручання органів державної влади в економічні процеси, зменшення державного впливу в механізм суспільного відтворення та адміністративно-правового регулювання підприємницьких відносин. Розкрито основні інституційні перешкоди реалізації політики дерегуляції підприємницької діяльності. Запропоновано першочергові завдання державної політики в сфері дерегулювання економіки України.

Ключові слова: дерегулювання економіки, дерегуляція підприємницької діяльності, економічна безпека, бізнес-середовище, адміністративно-правове регулювання.

Сьогодні існує чимало визначень поняття «економічна безпека». Так зокрема в Методичних рекомендаціях щодо розрахунку рівня економічної безпеки України, що були затверджені Наказом Міністерства економічного розвитку і торгівлі України від 29.10.2013 року економічна безпека визначається як «стан національної економіки, який дає змогу

зберігати стійкість до внутрішніх та зовнішніх загроз, забезпечувати високу конкурентоспроможність у світовому економічному середовищі і характеризує здатність національної економіки до сталого та збалансованого зростання» [1].

На нашу думку, економічна безпека, в узькому розумінні слова, це стан національної економіки, за якого зберігається економічна стійкість до внутрішніх і зовнішніх загроз і задовольняються потреби особи, суспільства, держави [2, с. 21].

У широкому розумінні слова економічна безпека України – це складна інтегральна категорія та особливості її стану в транзитивній економіці, які знаходять свій прояв у суперечностях, що діють в національній господарській системі в вигляді системної сукупності негативних чинників, розв'язання яких вимагає використання комплексу дій нормативно-правового, інституційного та організаційно-економічного характеру, заходів спрямованих на збалансоване і стабільне зростання економіки держави, що покращує конкурентоспроможність національної економіки та включає механізм протидії внутрішнім та зовнішнім загрозам з метою реалізації національних економічних інтересів [2, с. 27-28].

Важливим чинником зміцнення економічної безпеки в Україні сьогодні виступає дерегуляція економіки, зокрема підприємницької діяльності. Дослідження саме цієї сфери здійснюють вітчизняні вчені, зокрема: Я.В. Белінська, Т.Г. Васильців, В.Є. Воротін, Я.А. Жаліло, Ю.І. Єхануров, Д. Ляпін, Д. Покришка та багато інших.

Мета статті полягає у визначенні об'єктивної необхідності та сутності дерегулювання економіки як чинника зміцнення економічної безпеки України, розкритті основних інституційних перешкод реалізації політики дерегуляції підприємницької діяльності та розробці першочергових завдань державної політики в сфері дерегулювання економіки України.

Виклад основного матеріалу

Аналізуючи систему зміцнення економічної безпеки національної економіки, необхідно виходити із її дворівневого підходу, який повинен визначатися як за часом (терміном) її дії – короткострокова чи довгострокова перспектива, так і за ступенем (рівнем) якості, мірою, етапом, стадією розвитку стану економічної безпеки національної економіки.

Головними внутрішніми інституціональними загрозами економічній безпеці України на сучасному етапі є: корупція, тіньова економіка, рейдерство, непродуктивний відтік капіталу [3, с. 181-220]. Однією із основних причин яких є надмірне втручання держави у діяльність суб'єктів господарювання, що призвело до надмірної централізації управління та бюрократизації, суцільного правового нігілізму. Все це і є об'єктивною необхідністю посилення ролі і значення дерегулювання.

Саме у цьому контексті і слід розглядати дерегулювання як чинник зміцнення економічної безпеки України.

Дерегулювання економіки, в узькому розумінні слова, – це скорочення (скасування, припинення або відміна) державної регламентації будь-якої діяльності, як правило – підприємницької діяльності. В першу чергу це стосується адміністративно-правового регулювання.

Головна мета дерегулювання – це створення гнучкої системи втручання органів державної влади в економічні процеси, зменшення державного впливу в механізм суцільного відтворення та адміністративно-правового регулювання підприємницьких відносин.

Система дерегулювання підприємницької діяльності включає насамперед, спрощення порядку реєстрації та ліквідації суб'єктів підприємництва, скорочення кількості видів діяльності, що підлягають ліцензуванню та спрощення процедури ліцензування, лімітування перевірок та контролю за діяльністю господарюючих суб'єктів, спрощення системи оподаткування, обліку та звітності, тощо при одночасному посиленні жорсткого контролю з боку держави та інститутів громадянського суспільства за дотриманням цієї спрощеної системи як з боку суб'єктів підприємництва, так і з боку державних органів влади.

Тому, сьогодні формування оновленого регуляторного середовища для активізації підприємницької діяльності повинно бути для національної економіки у переліку першочергових завдань.

Цим питанням приділяється певна увага, так зокрема вітчизняні економісти Д.С. Покришка, Я. А. Жаліло, Д. В. Ляпін, Я. В. Белінська та інші, процесі дослідження даної теми особливу увагу приділили поняттям, які є немаловажними у діловій активності бізнесу і є орієнтиром подальших кроків у поліпшенні рейтингу підприємницького клімату, тобто дерегуляції [5].

Основними орієнтирами подальших кроків політики дерегуляції має стати передусім: здешевлення витрат бізнесу; виконання обов'язкових регуляцій; впровадження модерні-

зованих регуляторних механізмів, що забезпечують виконання державою її базових функцій щодо гарантування прав і безпеки працюючих, безпеки споживання та життєдіяльності; забезпечення ефективного правозастосування; гарантування прав власності та господарського законодавства [6, с.53].

Реформи, що здійснювалися, дозволили Україні, за висновками Світового банку, поліпшити умови для підприємництва і піднятися в рейтингу «Doing Business – 2014» з 137 на 112 позицію серед 187 країн світу. Зокрема відбулися поліпшення у 5 з 10 сфер, що охоплюються дослідженням; Україна посіла четверту сходинку серед 50 країн, які досягли найкращого темпу наближення до так званого «передового рубежу» (табл. 1).

Таблиця 1

Позиція України у рейтингу «Doing Business» у 2008-2014 рр.

	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Складність ведення бізнесу, загальна оцінка	139	145	147	149	152	137	112
За субіндексами:							
започаткування бізнесу	109	128	136	118	116	50	47
реєстрація власності	138	140	160	165	168	149	97
сплата податків	177	180	181	181	183	165	164
підключення до мережі електропостачання	x	x	x	169	170	166	172
виконання зобов'язань за контрактом	46	48	43	44	44	42	45
банкрутство	140	143	145	158	158	157	162
отримання кредиту	68	28	30	21	23	23	13
зовнішня торгівля	120	121	139	136	144	145	148
дозвільна система у будівництві	174	179	181	182	182	183	41
захист прав інвесторів	141	142	108	108	114	117	128

Складено за даними [4].

Проте низка позитивних кроків гальмується їх вибірковістю у практичній площині та нездатністю системно впливати на трансформацію економіки України у нову якість, нову модель зростання. Зокрема низка важливих показників не покращилась, а навіть погіршилась – показник «бар'єри у торгівлі» погіршився на 3 позиції до 148 позиції, «захист прав інвесторів» втратив 11 позицій (128 позиція), «процедури банкрутства» погіршився на 5 позицій до 162 позиції, «сплата податків» покращився на 1 позицію, проте Україна за цим показником залишається наприкінці рейтингу – на 164 позиції тощо.

Фактично, у 2013 р. продовжено практику попередніх років, коли в Україні реалізовувалися реформи, які або не потребували негайного запровадження, або стосувалися позицій, які не впливаючи на становище основних економічних агентів чи ринків, норм регулювання в Україні покращували міжнародні рейтинги країни без покращення реальної здатності національної економіки до швидкого відновлення та модернізації.

Основні інституційні перешкоди реалізації політики дерегуляції підприємницької діяльності:

□ високий рівень корупції в органах державної влади та судової влади. Згідно результатів дослідження «Барометр світової корупції», яке проводить Міжнародний дослідницький центр Gallup International Association, у 2013 р. українці вважали, що найкорумпованішою сферою є судова (66%), за нею – правоохоронні органи (64%) і державна служба (56%). Таким чином, пошук шляхів неформального уникнення платежів у вітчизняній економічній практиці вважається закономірним;

□ високий рівень тіньової економіки – за експертною оцінкою її рівень наближається до 60% ВВП;

□ поява нового феномену – тіньової парадержави як утворення макроекономічного рівня державного типу, в якому, внаслідок високого рівня корупції та тінізації, державні послуги та суспільні блага розподіляються за ринковими принципами. У такому утворенні остаточно формуються та ефективно діють корупційні ринки державних послуг та суспільних благ. Тіньова парадержава включає ринки: адміністративно-господарських рішень,

державних посад, кадрової політики, державних привілеїв, державної освіти та науки, державного захисту прав та свобод громадян, виборчу систему тощо;

□ великі обсяги непродуктивного відпливу капіталу. Непродуктивний відплив капіталу – це операції, які мають протиправний характер або є неефективним для країни. До них належать операції з метою оптимізації умов інвестування, ухилення від оподаткування, легалізації коштів тощо. За експертною оцінкою, щорічні обсяги непродуктивного відпливу капіталів з України становлять 3-4 млрд. дол. США. З 1991 р. вивезено понад 50 млрд дол. США;

□ масштабне, системне рейдерство, в Україні рейдерство набуло надмірного цинізму й агресії, перетворилося на справжню суспільну катастрофу, яка не тільки загрожує розвиткові економіки, а й робить сумнівним перспективи існування та розвитку в Україні середнього та малого підприємництва. Рейдерство набуло системного характеру, оскільки до схем протиправного привласнення підприємств нерідко залучалися державні та правоохоронні органи, суди, державна виконавча служба тощо;

□ процедурна переобтяженість ведення господарської діяльності, що стримує процес активізації підприємницького потенціалу країни та живить поширення корупції. За переважною більшістю показників кількість процедур, необхідних для провадження підприємницької діяльності, перевищує в Україні показники розвинутих країн та країн-сусідів у 2-3 рази;

□ недостатні визначеність і захищеність прав власності в Україні. 70 % приватизованих підприємств (частин підприємств) набули нового власника з використанням позаконкурсних процедур (вкуп об'єкта приватизації – 52 %; вкуп майна, зданого в оренду з викупом – 18 %). Зберігається й висока частка підприємств (юридичних осіб), що мають формальний статус підприємств державної форми власності, проте з управлінсько-господарських підстав до таких не належать чи з різних причин не позбулися цього статусу автоматично при фактичній зміні права власності;

□ незбалансованість механізмів вирішення корпоративних суперечок у судовому і позасудовому порядку.

Відтак реалізація реформ попри певну, ситуативну позитивну динаміку залишається обмеженою, реформи поступово уповільнюються. Поза увагою опинилися принципові питання розвитку інституційного базису національної економіки. Це продовжує підтримувати такі вади як обмежений доступ підприємств до фінансових ресурсів, корупція і неефективність органів державної влади в процесах дерегуляції.

Висновки. Основне завдання – це інституціональне забезпечення дерегулювання економіки, а саме: інституціонально-правове, інституціонально-організаційне та інституціонально-кадрове.

Глибокий аналіз реальної ситуації, вивчення науково-практичних досліджень в цій галузі, зокрема фахівців Національного інституту стратегічних досліджень, можна виділити першочергові завдання державної політики в сфері дерегулювання підприємницького середовища. Зокрема, до них належать:

1. Перегляд статусу регуляторної політики та визначення її як важливої міжвідомчої політики. Для цього заходи щодо реалізації регуляторної політики має бути оформлено у вигляді самостійної державної цільової програми з акцентом на підвищення спроможності основних регуляторів здійснювати кількісний обрахунок вигід та витрат.

2. Подальший перегляд і зменшення кількості регуляторних актів, скасування застарілих і неактуальних; скасування недоцільних та економічно невиправданих документів дозвільного характеру та усунення дублюючих функцій на кожному етапі дозвільної процедури.

3. Встановлення однозначного статусу і вичерпних повноважень Державної служби України з питань регуляторної політики та розвитку підприємництва у системі органів державної влади в Україні. Доцільно наділити Державну службу України з питань регуляторної політики та розвитку підприємництва функціями контролю за впровадженням законів, покликаних забезпечувати дерегуляцію.

4. Подальше суттєве скорочення числа видів господарської діяльності, що підлягають ліцензуванню, і активніше використання для їх державного регулювання інших інструментів державної політики (квотування, патентування тощо). Уніфікація адміністративних процедур ліцензування у різних законах, що регулюють систему ліцензування через зведення

до єдиного закону визначення змісту і переліку обов'язкових процедур ліцензування без спеціальних виключень.

5. Скорочення супутніх для дозвільних і реєстраційних процедур послуг шляхом перетворення їх провадження у технічну площину через автоматичне узгодження форм документів, поданих підприємцями, без їх повторного переоформлення.

6. Забезпечення фактичної реалізації прийнятого раніше принципу «єдиного вікна» та розширення можливостей електронного адміністрування, особливо у сфері податкової та фінансової звітності.

7. Сприяти зменшенню надмірно високим витратам часу на виконання податкового обов'язку, а саме: збільшити тривалість базових податкових періодів; спростити податкову звітність та форми податкового обліку за основними податками і зборами; запровадити безкоштовні версії програмного забезпечення тощо.

8. Критичне зниження рівня трансакційних витрат суб'єктів бізнесу. Для цього державна політика має носити ширший характер із використанням не лише інституційних, а й економічних та організаційних засобів, спрямовуватися на подолання витрат, пов'язаних з доступом суб'єктів малого і середнього підприємництва до ринків, прав діяльності, господарських ресурсів, ринкової інфраструктури, інформації, управлінських технологій, інвестицій та інновацій.

9. Продовження роботи з підвищення рівня прозорості і ефективності дозвільної системи шляхом посилення контролю та відповідальності посадових осіб дозвільних органів, удосконалення роботи місцевих дозвільних органів (посилення їх спеціалізації за видами дозволів, диференціації дозвільних заявок щодо спрощення процедур і термінів погодження документів дозвільного характеру невеликим об'єктами, впровадження принципу затвердження дозвільних заявок за замовчуванням, внесення до порядку проходження дозвільних документів вимоги щодо попередньої письмової оцінки адміністратором дозвільного офісу пакету документів, який подається підприємцем), створення органу з контролю та моніторингу дозвільної системи, популяризація досвіду проходження дозвільних процедур та підвищення рівня обізнаності підприємців щодо прав і обов'язків дозвільних адміністраторів та посадових осіб дозвільних органів

10. Удосконалення системи державного нагляду (контролю), а саме: забезпечення прозорості та відкритості процедур реалізації державного контролю за поточною діяльністю суб'єктів господарювання, перехід на здійснення превентивних заходів потенційного зловживання механізмами саморегулювання підприємницького середовища; заміна державного нагляду (контроль) в окремих сферах господарської діяльності дієвим механізмом відшкодування суб'єктами господарювання шкоди, завданої фізичним, юридичним особам, державі чи навколишньому природному середовищу, внаслідок порушення встановлених правил чи норм; введення відповідальності для органів державного нагляду (контролю) за збитки, заподіяний суб'єктові господарювання неправомірними діями та порушеннями процедури здійснення державного нагляду.

11. Спрощення порядку митного оформлення товарів, створення сприятливих умов для розвитку експорту та передбачення певних обмежень для втримання імпорту.

12. Підвищення самостійності органів місцевого самоврядування у формуванні дохідної частини місцевих бюджетів та використанні з них коштів. Запровадження в системі місцевого самоврядування інституту «антикорупційного омбудсмена», підзвітного місцевій раді.

13. Подальше поширення практики електронного надання адміністративних послуг для бізнесу на усій території України шляхом уніфікації форм і документів для різних органів державної влади щодо надання типових адміністративних послуг чи їх модифікацій. Розвиток в Україні електронного урядування, розроблення та впровадження механізмів інтерактивного зв'язку між владою, підприємствами та організаціями на рівні центральних та регіональних органів державного управління.

14. Надання інформаційно-консультативної підтримки населення щодо започаткування власного бізнесу, покращення соціально-психологічного та організаційно-професійного середовища підприємницької діяльності через існуючу мережу обласних та районних центрів зайнятості, агенції регіонального розвитку, навчання і тренінги для населення, надання фінансової та організаційної підтримки організацій, що реалізують навчально-просвітницькі заходи у сфері підприємництва.

15. Здійснення системної адміністративної реформи, реформування правоохоронної системи та інституційного базису боротьби з організованою злочинністю, яке не можливе без відмови від депутатської недоторканості, хоча би у частині кримінального права. Такій реформі повинна передувати зміна системи кримінальної юстиції. У цьому контексті слід скористатися досвідом Грузії (не лише люстрація правоохоронців, державних службовців, а й істотне підвищення заробітної плати та високі соціальні гарантії з одночасним підвищенням рівня їх відповідальності за протиправні дії).

Реалізація цих та інших заходів щодо дерегуляції економіки сприятиме не лише активізації підприємницької діяльності, а значно вплине на зміцнення економічної безпеки України.

Література:

1. Методичні рекомендації щодо розрахунку рівня економічної безпеки України: Наказ Міністерства економічного розвитку і торгівлі України від 29.10.2013. № 1277. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://cct.com.ua/2013/29.10.2013_1277.htm
2. Економічна безпека: навч. посіб. / за ред. З.С. Варналія. – К.: Знання, 2009. – 647 с.
3. Варналій З.С. Економічна безпека України: проблеми та пріоритети зміцнення: [монографія] / З.С. Варналій, Д.Д. Буркальцева, О.С. Саенко. – К.: Знання України, 2011. – 299 с.
4. Індекс «Ведення бізнесу» (Doing Business). [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://gtmarket.ru/news/state/2011/10/21/3682>; або <http://Russian.doingbusiness.org/rankings>
5. Механізми розвитку підприємництва в умовах посткризового відновлення економіки України: аналіт. доп. / Д. С. Покришка, Я. А. Жаліло, Д. В. Ляпін, Я. В. Белінська [та ін.]. – К.: НІСД, 2010. – 72 с.
6. Про внутрішнє та зовнішнє становище України в 2013 році: Щорічне Послання Президента України до Верховної Ради України. – К.: НІСД, 2013. 576 с.

Варналій З.С., докт. екон. наук, професор кафедри фінансов Київського національного університету імені Тараса Шевченка, **Панасюк А.В.**, доцент кафедри аудита і економічного аналізу Національного університету ГНС України

Дерегулирование экономики как фактор укрепления экономической безопасности Украины. В статье исследованы объективную необходимость и сущность дерегулирование экономики как фактора укрепления экономической безопасности Украины. Определено, что главной целью дерегулирования экономики является создание гибкой системы вмешательства органов государственной власти в экономические процессы, уменьшение государственного влияния в механизм общественного воспроизводства и административно-правового регулирования предпринимательских отношений. Раскрыты основные институциональные препятствия реализации политики дерегуляции предпринимательской деятельности. Предложены первоочередные задачи государственной политики в сфере дерегуляции экономики Украины.

Ключевые слова: дерегулирование экономики, дерегулирование предпринимательской деятельности, экономическая безопасность, бизнес-среда, административно-правовое регулирование.

Varnali Z.S., Doctor of Economic Sciences, Professor of the Department of Finance, Taras Shevchenko National University of Kyiv, **Panasyuk O.V.**, Associate Professor of the Department of Audit and Economic Analysis, National University of State Tax Service of Ukraine

Deregulation of the economy as a factor of strengthening the economic security of Ukraine. The article deals with an objective necessity and essence of deregulation of the economy as a factor of strengthening the economic security of Ukraine. The main goal of deregulation is to create a flexible system of intervention of public authorities in economic processes, reduction of state influence in the mechanism of social reproduction and the administrative-legal regulation of business relations. Main institutional obstacles to the implementation of the policy of deregulation of business activities are revealed. The priorities of the state policy in the area of deregulation of the economy of Ukraine are proposed.

Key words: deregulation, deregulation of entrepreneurial activity, economic security, business environment, administrative-legal regulation.